

Dilemmaet med eksportsubsidier

Sist oppdatert: 29. oktober 2004

Dansk tørrmelk drikkes i utviklingsland som er istand til å produsere sin egen melk. Hvorfor? Dansk støtte/subsidier til eksport av melk!

En *eksportsubsidie* er en statlig støtte til varer slik at de blir billigere i utlandet. I Norge koster det litt over fem kroner å produsere en liter melk, og prisen på en liter melk laget av tørrmelk er cirka tre kroner. Ingen vil kjøpe melken min i utlandet hvis jeg selger den til fem kroner, så hvis jeg skal få solgt den, må jeg selge til tre kroner og dermed tape to kroner for hver liter jeg selger.

Dersom staten sier at de er villige til å dekke dette tapet for meg, så gir de meg en eksportsubsidie. Hvis de gir meg to kroner for hver liter jeg selger i utlandet, vil får jeg dekket mine kostnader, og samtidig solgt melken til en pris som er konkurransedyktig. Hvis subsidien er ørlite grann høyere, kan jeg eksportere melk og utkonkurrere utenlandske produsenter selv om de i virkeligheten kan lage melk mye billigere enn meg.

Den danske TV-kanalen DR laget i 2003 en dokumentar der de dro til Den dominikanske republikk i Mellom-Amerika og fant dansk tørrmelk i butikkhyllene. Fordi danske myndigheter og EU ønsker å støtte eksporten av overproduksjon hjemme, ender de opp med å utkonkurrere fattige bønder i Mellom-Amerika. Bare på Den dominikanske republikk er mer enn 20 000 bønder blitt tvunget til å slakte sine kuer fordi de ikke får solgt melken sin. Hvorfor? Fordi det er billigere å kjøpe melkepulver produsert i Danmark enn fersk melk produsert lokalt.

Så selv om det er mye billigere å produsere melk på Jamaica, blir melken fra Danmark og EU billigere i utsalg fordi den er subsidiert med flere millioner kroner årlig. Situasjonen er den samme på Jamaica, og i 1999 forsøkte melkebøndernes organisasjon der å få EU til å legge om politikken. Det førte ikke frem. De har også forsøkt å få sin egen regjering til å innføre tollbarrierer mot melkepulver fra EU. Heller ikke dette har de fått gjennomslag for.

Norge har kun eksportsubsidier på ett produkt: *Jarlsbergost*. Den norske regjeringen har sagt seg villig til å fjerne denne støtten i fremtidige forhandlinger om verdenshandelen, men bare hvis andre land gjør det samme. Organisasjonene til norske bønder er enige med regjeringen i dette, utfra prinsippet om solidaritet med bønder i fattige land. Bondenæringens avis, *Nationen*, skrev imidlertid i 2001 at dersom denne eksportstøtten forsvinner, kan det bety slutten for 2 700 melkebønder i Norge (av totalt 20 600). Jarlsbergosten eksporteres først og fremst til USA.

Eksemplet med den danske melken viser hvor store utslag handelspolitikk kan få for vanlige folk i fattige land. Her kunne vedtak gjort av politikere endret forholdene dramatisk. Enten kunne man innført tollbarrierer i Den dominikanske republikk og på Jamaica, eller man kunne kuttet eksportsubsidier i Danmark og EU. Begge deler ville gitt en mer rettferdig handel. Men som vi ser fra det norske eksempelet, vil dette bety at vi må produsere mindre her hjemme, og

at mange bønder vil bli tvunget til å finne en annen jobb, selv om de ikke nødvendigvis ønsker det.

Ideer til filosofiske samtaler

1. Eksportsubsidier «i seg selv»

Tankeeksperiment: forsøk å finne ut om eksportsubsidier kan sies å være et gode eller et onde *i seg selv*. Det vil si, er det mulig å svare på dette spørsmålet uten å tenke oss at det er et gode/onde *for en bestemt gruppe*, f.eks. melkebønder på Den dominikanske republikk? Kan man argumentere for at eksportsubsidier er et gode eller et onde *uavhengig* av om man bor i et rikt eller fattig land?

2. Adjø Solidaritet?

Norske bønder gikk med på fjerne støtten til Jarlsbergosten fordi de ønsket å være solidariske med bønder i fattige land. Men hvor sterk er denne solidariteten dersom arbeidsplasser viser seg å stå i fare her hjemme? Hva er det moralsk sett mest høyverdige: å ofre alt man eier i solidaritet med verdens fattige, eller å beholde alt i solidaritet med de norske bønder som risikerer å miste gårdene sine?

3. Hva er egentlig solidaritet?

Er solidaritet *det samme som* nestekjærlighet? Er egoisme *det motsatte av* solidaritet? Har solidaritetsfølelsen verdi *i seg selv*, eller er den kun verdifull dersom den leder til bevisst handling og forandring?

4. Hva gjør en konsekvens mer eller mindre alvorlig?

Dersom bøndene på Jamaica og på Den dominikanske republikk vinner frem med sine krav, kan konsekvensen bli at danske arbeidsplasser går tapt eller at man må kaste melk pga. overproduksjon (la oss i det minste her anta at dette er en mulig konsekvens). Er isåfall dette en *mindre alvorlig* konsekvens enn at bøndene på Jamaica og på Den dominikanske republikk ikke får kjøpt lokalprodusert melk i butikkene? Hva gjør dette til en mindre alvorlig konsekvens? Er det verre å måtte kjøpe utenlandsk melk enn å måtte kaste melk? Er det verre at en bonde på Jamaica er arbeidsledig enn at en bonde i Danmark er det? Hvorfor, hvorfor ikke? Hvilke *kriterier* (begrunnelser) har vi for å skille mellom mer og mindre alvorlige konsekvenser?